

Впровадження УДК у бібліотеках Луганської області

У статті розкриті практичні аспекти впровадження Універсальної десятикової класифікації в роботу бібліотек Луганської області. Розглянуті шляхи та науково-організаційні заходи, що допомогли впровадити УДК, та окреслені проблеми, які постали перед публічними бібліотеками та бібліотеками освітніх закладів Луганщини.

Військові дії на Сході країни 2014 року змусили директорку Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки (ОУНБ) ініціювати переміщення обласної книгозбірні з м. Луганськ до м. Старобільськ Луганської області. Розпочинала свою роботу бібліотека виключно як методичний центр для бібліотек Луганщини. Фонди бібліотеки залишились у Луганську.

Сучасні виклики та реалії життя вимагають від бібліотекарів нових підходів до розв'язання нагальних потреб та проблем. Так, суспільство та наукові знання постійно розвиваються, а радянська система Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК), застигла у своєму розвитку та довгий час не оновлювалася. Щоб уникнути проблем надалі, Луганська ОУНБ ще у 2016 році прийняла рішення, що нова література, яка надходитиме до бібліотеки, буде класифікуватися саме за міжнародною класифікаційною системою – Універсальною десятиковою класифікацією (УДК). Зауважимо, що це рішення було прийняте ще за рік до ухвалення постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) від 22 березня 2017 року № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації», яка передбачила відмову від використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та переведення бібліотек України на Універсальну десятикову класифікацію як міжнародну класифікаційну систему.

Для цього бібліотечні фахівці Луганської ОУНБ провели значну роботу: вивчили досвід роботи інших бібліотек, які вже працюють

за таблицями УДК; ознайомилися з методикою щодо процесів класифікації з УДК та набули практичних навичок роботи за таблицями УДК. Основним джерелом інформації стали методичні розробки та практичні напрацювання Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» (далі – Книжкова палата України). Так, перші книги, які потрапили до бібліотеки, уже індексувалися за таблицями УДК.

Передбачаючи тенденції гуманітарної політики в країні, а саме припинення використання радянської системи класифікації ББК, методисти Луганської ОУНБ вирішили націлити публічні бібліотеки на роботу за міжнародною класифікацією УДК. Першим кроком стало проведення інформаційного семінару для працівників відділів комплектування публічних бібліотек Луганської області, який відбувся на базі Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля у м. Сіверськостанція. Основні завдання семінару: розгляд питань впровадження УДК в Україні та аналіз змін і доповнень за останні роки; обговорення особливостей систематизації документів за таблицями УДК; удосконалення практичних навичок індексування документів за таблицями УДК.

Проведення семінару підтвердило гіпотезу про те, що бібліотечні фахівці регіону потребують відповідної повноцінної системи навчання задля отримання якісних знань щодо запровадження класифікації УДК у практичну площину роботи книгозбірень. Фахівці ОУНБ зрозуміли, що розпочинати треба з двох напрямків: підготувати фахівців

**Катерина
Сидорова,**

завідувач відділу
формування фондів
та електронного
каталогізування
Луганської обласної
універсальної наукової
бібліотеки

ОУНБ для повноцінного навчання колег щодо запровадження УДК та розпочати навчання для мережі бібліотек всіх систем і відомств регіону. Так, у березні 2017 р. фахівці Луганської ОУНБ взяли участь у VII міжнародній науковій конференції «Сучасна безперервна бібліотечно-інформаційна освіта: європейські орієнтири» у м. Славське Львівської області. Головна мета конференції – обговорення проблемних питань сучасної інформаційно-бібліотечної освіти. У межах цієї теми розглядалось декілька питань, одним з яких стало питання «Впровадження УДК у практику роботи наукових та публічних бібліотек», презентація нової навчальної програми, за якою навчатимуться працівники бібліотек для отримання спеціальних знань з впровадження УДК. Під керівництвом директора Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету України імені Т. Шевченка О. Сербіна відбувся круглий стіл, де розглядалися питання впровадження УДК у практику роботи публічних бібліотек та шляхи забезпечення їх таблицями УДК, обговорювалися рекомендації щодо впровадження УДК та питання методичної допомоги бібліотекам.

У березні 2018 р. методистка Луганської ОУНБ взяла участь у навчанні для тренерів «Упровадження УДК в практику роботи бібліотек» в Інституті публічного управління та кадрової політики Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (НАКККіМ). Під керівництвом завідувачки відділу класифікаційних систем Книжкової палати України В. Муравйової учасники навчання отримали теоретичні знання з доповідей фахівців та набули практичних навичок щодо застосування УДК у практику роботи бібліотек та переведення фондів на УДК. Усі учасники навчання отримали свідоцтво про навчання тренерів з проблематики застосування УДК у практику роботи бібліотек.

Отже, навчання фахівців Луганської ОУНБ сприяло якісному навчанню колег публічних бібліотек Луганщини.

Після прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. № 177 «Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації» методичний центр Луганської ОУНБ почав навчання з впровадження УДК у

бібліотеках регіону. Майже одразу, у 2017 р. було проведено семінар для працівників відділів (секторів) комплектування миських і районних ЦБС «Якості бібліотечного фонду – складова успіху публічної бібліотеки». Серед нагальних питань з формування, аналізу та актуалізації фонду були розглянуті питання припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації в публічних бібліотеках Луганської області.

Семінар допоміг виявити першочергові проблеми, які можуть постати перед бібліотекарями, а саме: недостатнє забезпечення бібліотек таблицями УДК; відсутність методичних і нормативних матеріалів та практичних рекомендацій щодо системи та методики переводу фондів з ББК на УДК; відсутність у бібліотекарів навичок систематизації за системою УДК.

Проведення семінару сприяло тому, що бібліотекарі відділів комплектування публічних бібліотек Луганщини вже переглянули власні плани роботи та скорегували подальшу діяльність з впровадження УДК у роботу центральних бібліотек та бібліотек-філій. Завдяки семінару, бібліотекарі були готові здійснити переведення фондів з ББК на УДК.

Враховуючи виявлені на семінарі проблеми, які можуть постати перед бібліотекарями, Луганська ОУНБ розробила план навчання фахівців публічних бібліотек.

Перший тренінг із застосування УДК було проведено для фахівців Старобільської ЦБС, а потім були запроваджені вебінари для віддалених районів. Так, протягом 2017 р. були організовані вебінари для бібліотекарів Новопсковської, Міловської, Станично-Луганської та Лисичанської ЦБС. Для деяких бібліотекарів використовувались змішані форми навчання. Наприклад, для Новопсковської ЦБС спочатку проводились вебінари, де розглядалась теоретична частина, а практичні навички бібліотекарі набували вже безпосередньо на базі Луганської ОУНБ.

Фахівці відділу комплектування Луганської ОУНБ розробили методичні рекомендації щодо впровадження УДК у діяльність бібліотек «УДК: Що робити з...? Відповіді на питання (методичні поради)», які допомогли бібліотекарям знайти відповіді на питання: де отримати таблиці УДК; як організувати про-

цес переходу на УДК; як здійснити переведення на УДК бібліотечні фонди, каталоги, каталожні картки, книжкові роздільники та як внести відповідні зміни до облікової документації (щоденників роботи, книг сумарного обліку).

На жаль, процес забезпечення бібліотек таблицями УДК відбувається досить повільно, придбати повні таблиці УДК мали змогу лише 9 центральних бібліотек Луганської області, на базі яких були розроблені власні робочі таблиці для філій. Решта бібліотек придбали «Таблиці зіставлення індексів УДК з ББК».

В усіх центральних бібліотечних системах розроблено плани переведення фондів на УДК, узгоджені терміни переведення фондів кожної з філій ЦБС, затверджених наказом директора ЦБС.

Робота планувалася у двох напрямках:

1. робота з новою літературою: з моменту підписання наказу про припинення використання ББК та впровадження УДК усі книги починаючи з 2017 р. видання систематизуються за таблицями УДК;

2. робота з переіндексації ретроспективного фонду складається з таких частин:

- внесення змін до облікової документації – КСО і щоденників роботи бібліотеки;

- аналіз фонду (очищення книжкового фонду від зношеної та застарілої літератури, переміщення застарілих видань до книгосховищ – ця частина фонду не буде переводитись на УДК, тому що планується подальше її вилучення);

- розробка робочих таблиць УДК на основі повних таблиць;

- розташування нової та актуальної частини фондів, що поступово переіндексовується за УДК ближче до користувача.

Переведення фонду на УДК здійснюється планово та з урахуванням специфіки кожної бібліотеки. Деякі з бібліотек почали переіндексацію з галузевої, дехто з художньої літератури. Паралельно вносяться зміни індексів до довідково-бібліографічного апарату (ДБА).

Протягом 2018 р. для 59 бібліотекарів було проведено 15 занять з УДК як безпосередньо в Луганській ОУНБ, так і дистанційно (це бібліотекарі Старобільська (бібліотекарі ОТГ Старобільського району та сільські бібліотекарі), смт Білокуракине, м. Кремінне), також про-

тягом року надавались методичні консультації щодо системи УДК для бібліотек Кременського району, ЦРБ Попаснянського району.

На початок 2019 р. роботи з декласифікації завершено в бібліотеках Троїцького району, а бібліотеки Білокуракинського, Новоайдарського, Новопсковського, Попаснянського районів наразі знаходяться на стадії завершення. В інших районах Луганської області активно ведеться робота з переводу фондів з ББК на УДК, згідно з індивідуальним планом роботи кожної бібліотеки.

Процеси застосування УДК в бібліотеках навчальних закладів різних рівнів акредитації відбуваються повільніше. Більшість з них озайомлені виключно з законодавчою та нормативною документацією щодо переведення фондів з ББК на УДК, а методична допомога та практичне виконання цих завдань розпочинається лише сьогодні.

Луганська ОУНБ намагається надавати їм консультативну й методичну допомогу.

У травні 2019 р. Луганський інститут післядипломної педагогічної освіти запропонував фахівцям Луганської ОУНБ взяти участь в інструктивно-методичному семінарі «Нормативно-правове забезпечення формування та обліку бібліотечних фондів» та провести заняття з впровадження УДК у практику роботи закладів загальної середньої освіти. На цьому занятті з'ясували, що проблеми в бібліотеках сфери освіти дотепер залишаються незмінними: відсутність таблиць УДК та відсутність змоги їх придбати;

відсутність комп'ютерів або обмежений доступ до комп'ютерних клавіш унеможлиблює доступ до скорочених таблиць УДК, які розміщені на сайті Консорціуму УДК (<http://www.udcsummary.info>); відсутність вільного робочого часу, адже бібліотекарі працюють у бібліотеці по дві години на добу. Хоча на нашу думку, усе залежить від бажання безпосередньо бібліотекарів.

Бібліотекарі досі не готові їх вирішувати. З досвіду роботи бібліотек навчальних закладів регіону найбільш прийнятна ситуація в загальноосвітніх навчальних закладах Кременського району. Там розроблено власні робочі таблиці, розпочато переведення фондів на УДК. При розробці робочих таблиць УДК бібліотекарі звертались за допомогою до фахівців методичного центру Центральної районної бібліотеки м. Кременна, які вже пройшли навчання в регіональному тренінговому центрі Луганської ОУНБ.

Ще один семінар за участі методичного центру Луганської ОУНБ «Запровадження Універсальної десятикової класифікації (УДК) в практику роботи бібліотек ЗП(ПТ)О» був організований навчально-методичним центром професійно-технічної освіти в Луганській області. У семінарі брали участь, окрім бібліотекарів загальної професійної (професійно-технічної) освіти, бібліотекарі центральних районних, центральних міських та публічних бібліотек ОТГ Луганської області.

На семінарі було виявлено, що проблеми з впровадження УДК в практику роботи бібліотек загальної професійної (професійно-технічної) освіти, такі ж самі: недостат-

не забезпечення таблицями УДК; слабе забезпечення методичними та нормативними матеріалами; відсутність у бібліотекарів навичок систематизації за УДК.

Аналіз діяльності в цьому напрямку бібліотек закладів вищої освіти засвідчив, що ця робота під постійною увагою керівників бібліотек. Протягом 2018 р. для бібліотекарів Наукової бібліотеки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка фахівцями Луганської ОУНБ проводилися заняття та надавались методичні консультації з УДК, а у 2019 р. організовано навчання бібліотекарів, які щойно прийшли працювати до наукової бібліотеки. Працівники бібліотеки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (університет перемістився з м. Луганськ до м. Сіверськ-Донецьк) працюють за таблицями УДК протягом багатьох років і не потребують методичної підтримки.

Упровадження УДК у роботу бібліотек – дуже кропітка та важлива справа, під час якої вирішується ряд практичних задач: актуалізація фонду за стандартами ІФЛА; підвищення кваліфікації працівників, що дає змогу удосконалити довідково-бібліографічний апарат бібліотек. Робота на результат можлива лише за грамотно розробленим планом роботи, з кваліфікованими спеціалістами та завдяки плідній взаємодії методистів, працівників відділів комплектування та бібліотекарів. Роботи щодо впровадження УДК в бібліотеках Луганщини тривають та вимагають постійної уваги.

Список використаної літератури

1. Універсальна десятикова класифікація. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90-2007, MOD) : ДСТУ 6096:2009. – [Чинний від 2009-07-11]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2009. – III, III, 21, [1] с.
2. Ахвердова М. Фасети та розділові знаки, які використовуються в Універсальній десятиковій класифікації / М. Ахвердова // Вісник Книжкової палати. – 2018. – № 1. – С. 43–45.
3. Гуцол Г. Універсальна десятикова класифікація в Україні: історія, досвід, проблеми / Г. Гуцол // Бібліотечна планета. – 2018. – № 2. – С. 8–11.
4. Зніщенко М. Українська версія УДК: від постанови уряду до перспективи її впровадження в бібліотеках України / М. Зніщенко, Л. Соляник, Н. Острікова // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2018. – № 1. – С. 33–38.
5. Коваль Н. Упровадження Універсальної десятикової класифікації у бібліотеці ВНЗ (із досвіду роботи бібліотеки ВП «МФ КНУКіМ») / Н. Коваль, І. Благірева // Вісник Книжкової палати. – 2018. – № 2. – С. 32–34.
6. Лобановська І. Г. Упровадження Універсальної десятикової класифікації в практику роботи бібліотек закладів загальної середньої та професійно-технічної освіти : метод. рекомендації / уклад.: І. Г. Лобановська ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ, 2018. – 63 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітанських бібліотек»; вип. 17) (Шкільна бібліотека плюс; № 15/16 (363/364), серпень).
7. Сербін О. О. Індекссування ресурсів в Україні на шляху до інтеграції в міжнародний інформаційний простір / О. О. Сербін // VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири»: зб. матеріалів / Укр. бібл. асоц.; редкол.: В. С. Пашкова [та ін.]. – Київ : УБА, 2017. – С. 61–64. – 1 електрон. опт. Диск (CD-R).